

meggyőződésé válják. Az elemi oktatás keretében az akarati és érzelmi nevelést hangsúlyozza. A tanító csak szép, igaz és tiszta dolgokról iparkodik benyomást kelteni, hogy a tanuló az erkölcsi ébredés mezejére jusson. A célt külső hatásokkal is lehet támogatni. Ilyen a tanuló tárgyi környezete: az iskola helye, játszótér stb.

A gyakorlati módszerek közül a szerző a katechetikus módszert becslili legtöbbször, különben — mondja — a tanítás unalmassá válik. A tanító a szöveget vagy meséli, vagy olvastatja. A szerző a szöveg megtanulását ajánlja, továbbá a szemléltető képek használatát is. Szükségesnek tartja az erkölcsi értelem kiemelését, de a bírálgatást e fokon elveti.

Utoljára a vallásos képzésre tér át. Ezt elhanyagolni nem szabad, már az erkölcsi érzület kialakulása szempontjából sem. Külön vallásoktatás nincs Japánban. Egy 1899-ben kiadott miniszteri rendelet az iskolapolitika szempontjából tiltja ezt.

A művet azzal az érzéssel tesszük le, hogy szerzője európai műveltségű, melegszívű nevelő, aki sokat tapasztalt, pedagógiai tapintattal rendelkezik, s az erkölcsan tanításában látja a japán nép japán mivoltának legerősebb támaszát. Ezért az erkölcsöt a nemzeti öntudattól elválasztva elképzelné nem tudja, sőt az erkölcsös életfelfogás kialakulását tőle teszi függővé. Ha módszerének sikerében kételkedünk is, el kell ismernünk, hogy a gyermek lelki tulajdonságait jól ismeri, és mint lelkiismeretes nevelő, nagy odaadással és tárgyyszeretettel iparkodik feladatának megfelelni.

Relković Néda.

Johannes Prüfer: Friedrich Fröbel, sein Leben und Schaffen. 3. átdolgozott és bővített kiadás Fröbel képmásával és 14 képes táblával (Teubner kiadása, 1927. 146 lap, ára egész vászonkötésben 6 márka).

Fröbel Frigyes (1782—1852), aki Pestalozzi nyomdokain elindulva, a maga körében tökéleteset alkotott, a kisdedovás történetében maradandó helyet vívott ki magának. Hogy mennyire méltányolják még ma is hazájában, azt az előttünk fekvő könyvecské is bizonyítja, amelynek 1. kiadása 1914-ben, 2. kiadása pedig, amelyet olaszra is lefordítottak, 1926-ban jelent meg. Prüfer, aki munkáját a Fröbel-irodalom körül nagyon érdemes Spranger Edének ajánlja, az újabb törekvésekkel szemben (Montessori!) a „valódi Fröbelt“ akarja élénk állítani. Szeretettel mélyed el hősének életébe, nagy készséggel mutatja be rendszerét, ennek fokozatos kialakulását mozgalmas életének eseményeivel kapcsolatban s külön fejezetben méltatja ennek a rendszernek kultúrpedagógiai jelentőségét. Kár, hogy eközben alig utal az elődökre és követőkre, úgyszintén mellőzi a fröbelizmusnak mai állását világszerte, aminek pedig felette fontos és hálás fejezetet szentelhetett volna. Ezt mi is veszteségnek érezzük, tekintettel arra, hogy a kisdedovás ügyének fontosságát hazánkban oly korán felismerték (lásd pl. Kornis Gy.: A magyar művelődés eszményei: II, 137, 486, 513—4, 538, 540, 561, 590) és Fröbel rendszerét nálunk is régen meghonosították. Ez utóbbira vonatkozó adatokból csak

méhányat sorolunk fel, amelyek egy *Fröbel in Ungarn* című fejezet részére szolgáltatathatnának hálás anyagot. Így Kiss Áron említi (A nevelés- és oktatástörténeti kézikönyve, 6. kiadás. Budapest, 1892, 162. l.), hogy Tavassy Lajos 1840-ben külföldre utazott és „sokáig mulatott Fröbel gyermekkertésznél”. Irodalmi téren Szabó Endre fejtett ki úttörő munkásságot két könyvével. Az „Első gyakorlatok az értelem fejlesztése köréből” Debrecenben jelent meg Csáthynál, 1870-ben 150 lap terjedelemben. Az előszót pótló „Vezérhangok”-ban a szerző dicsőíti Fröbelt, aki munkagyakorlataival a szónevelés helyébe a „cselekményes nevelést helyezte, amely rendszer hazánkban még igen kis körben ismeretes s a szükséges eszközök is nehezen szerezhetők meg”. Szabó ezekre az elvekre alapította munkáját, egyelőre eszközök nélkül, de ígéri, hogy az új kiadást ilyen értelemben fogja átdolgozni. Ez német források után 1871-ben jelent meg Pesten Petriknél 168 lap terjedelemben és 31 táblán ezámos képpel a következő címmel: „Vezérkönyv Fröbel Frigyes foglalkoztató eszközei használatára.” Ebben Fröbel elveként kifejti, hogy a gyermek a nevelés körében nem szenvedő, hanem cselekvő állást foglal el és a fogalomszerzést öi képzeteknek és tapasztalatoknak kell megelőzniök, amelyekből ép fogalmak származhatnak, tehát gondolat és cselekvés, szó és tett mindig együtt járjon. Hogy Szabó mennyire át volt hatva Fröbel rendszerének jelentőségétől, bizonyítja az is, hogy könyvének „Alapelvek” c. bevezetésében Fröbelt „a természetszerű nevelés Columbusának” mondja, majd pedig a 133–7. lapon foglalkoztató eszközeit egy újjal, a gyöngymunkával gyarapítja. 1873-ban azután báró König József és Leitersdorf, Fröbel egyik tanítványa, megalapítja a „Magyarországi Központi Fröbel-Nőegylet”-et, amely eleinte félig német, félig magyar gyermekkertésznő-tanfolyamot tart fenn. Újabban Kenyeres Elemér irt „a modern kisednevelés megalapítójáról” igen figyelemreméltó tanulmányt. Ez a bölcsészetdoktori értekezés, amely *Fröbel gyermekismerete* címmel jelent meg a *Kisednevelésben* és külön (Pécs 1925, 81 l.), a külföldi szakirodalomnak, főleg W. Lange műveinek lelkiismeretes felhasználásával készült s mely bepillantást enged Fröbel rendszerébe.

Ezeknek a magyar közművelődési adatoknak külföldi ismertetésére vonatkozó jámbor „nemzeti” óhajásunk, amely idővel talán valóra fog válni, természetesen mitsem von le a buzgó szerző érdeméből, akinek derék könyvecskéje bizonyára megérdemelt visszhangra fog találni Fröbel híveinek lelkes táborában.

Kemény F.

C. Richard: *L'Enseignement en France. Organisation, répertoire des établissements.* (*Bibliothèque de l'Office National des Universités et Ecoles françaises.* Tome III.) Paris, 1925. Armand Colin. (8-r., 580 l.) Ára 30 frank.

E vaskos kötet tartalmát így lehetne legrövidebben megjelölni: a francia közoktatás intézményeinek lexikona. A Francia Egyetemek és Iskolák Országos Irodája bocsátotta közre, egy olyan szerv, mely szellemi téren közvetítő óhajt lenni Franciaország és a külföld között. A műnek célja egyfelől